

Fact sheet: Jongeren en informatie over relaties en seks

Katrien Symons (contact: Katrien.Symons@UGent.be)

Prof. Dr. Mieke Van Houtte

Dr. Hans Vermeersch

INHOUD

Deze factsheet biedt informatie over de resultaten uit Sexpert I met betrekking tot relationele en seksuele vorming van jongeren. Er komen drie thema's aan bod: de behoefte aan informatie en informatiebronnen, informatie op school, en communicatie binnen het gezin.

DATA

Er werd gebruik gemaakt van een subsample van de Sexpert-data, met name de jongeren van 14 tot en met 25 jaar. Dit zijn in totaal 632 respondenten, waarvan 301 jongens en 331 meisjes. Voor het luik 'informatie op school' werd enkel gebruik gemaakt van de respondenten die nog naar de middelbare school gaan. Dit zijn 235 respondenten, waarvan 121 jongens en 114 meisjes.

RESULTATEN

1. Behoeftte aan informatie en informatiebronnen

De behoefte aan informatie werd bevraagd per thema. Er werden vier thema's onderscheiden:

- **Biologische thema's/lichamelijke aspecten van seks:** informatie over menstruele cyclus, natte dromen, lichamelijke veranderingen tijdens de puberteit, geslachtsorganen en borsten, klaarkomen ...
- **Veilig vrijen:** informatie over het vermijden van zwangerschap, hoe je besmetting van hiv/soa (seksueel overdraagbare aandoening) kan voorkomen, condoomgebruik ...
- **Relaties:** informatie over verliefdheid, intimiteit, een relatie beginnen, omgaan met verschillen in een relatie, verschillende relatievormen, zich zelfverzekerd voelen in relaties...

- **Seksualiteit/seks:** informatie rond masturbatie, klaarkomen, homoseksualiteit, maagdelijkheid, seksueel misbruik, hoe je vrijen leuker kan maken, communicatie over seks, grenzen aangeven, seks op het internet,...)

Tabel 1 toont per thema hoeveel procent van de respondenten aangaf behoefte te hebben aan informatie daarover. Dit werd afzonderlijk nagegaan voor de groep jongeren die nog naar de middelbare school gaan en de jongeren die niet meer naar de middelbare school gaan. Er kan immers verwacht worden dat de behoefte aan informatie afneemt bij de oudere adolescenten, en op die manier kunnen ook betere conclusies worden getrokken met betrekking tot de informatievoorziening op school (waarop wordt ingegaan in de volgende sectie). Er werd ook telkens onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes, waarbij er werd nagegaan of de verschillen tussen jongens en meisjes 'statistisch significant' waren (aan de hand van een Chi-kwadraat test), en dus niet te wijten zijn aan het toeval maar werkelijke verschillen zijn.

Om te beginnen valt het op dat over het algemeen slechts een minderheid van de respondenten aangaf behoefte te hebben aan informatie. De behoefte aan informatie was ook, zoals verwacht, hoger bij de middelbare school jongeren. De meeste informatiebehoefte werd gerapporteerd met betrekking tot het thema 'relaties' en dit zowel voor de jongeren die nog naar de middelbare school gaan als voor de oudere adolescenten.

Meisjes op de middelbare school hadden statistisch meer behoefte aan informatie over biologische thema's en relaties dan jongens. Bij de oudere adolescenten hadden meisjes alleen op het vlak van biologische thema's meer behoefte aan informatie dan jongens.

Tabel 1. Behoeftte aan informatie per thema en per geslacht

	Middelbare school		Niet meer middelbare school	
	Jongens (N=121)	Meisjes (N=114)	Jongens (N=180)	Meisjes (N=217)
Biologische thema's	14.0%*	25.4%*	5.6%**	15.7%**
Veilig vrijen	19.0%	25.4%	9.4%	13.4%
Relaties	26.1%*	40.4%*	23.9%	27.6%
Seksualiteit/seks	19.8%	20.2%	15.6%	13.4%

*het verschil tussen jongens en meisjes is statistisch significant, op een niveau van $p < .01$;

** $p < .001$

Er werd gevraagd op wie de jongere een beroep zou doen, mocht er een vraag bestaan over één van de vier hierboven beschreven thema's. Let wel, het gaat hier niet om de vraag op wie ze al een beroep *hebben gedaan*, maar op wie ze een beroep *zouden doen*. Tabel 2 toont per 'informatiebron' het percentage van de respondenten dat aangaf daar eventueel een beroep op te zullen doen. Vrienden zijn het belangrijkste, gevolgd door zelf informatie opzoeken op het internet, en dit zowel voor meisjes als voor jongens. Slechts een kleine minderheid gaf aan geen informatiebronnen te hebben.

Tabel 2. Informatiebronnen bij vragen over één van de vier thema's

	Jongens	Meisjes
Leerkracht/begeleider op school	6.6%	6.6%
(Huis)arts	22.3%	33.8%
Jongerenwerker, Jongerenadviescentrum (JAC) of een jeugdhuismedewerker	4.7%	2.1%
Vriend/vriendin	54.2%	64.7%
Partner/lief	29.2%	37.5%
(Stief)vader	24.3%	11.8%
(Stief)moeder	37.2%	47.1%
(Stief)broer	13.3%	5.7%
(Stief)zus	11%	19.6%
Religieuze figuur (priester, imam, ...)	0%	0.3%
Opzoeken op het internet	43.2%	47.7%
Opzoeken in een boek, tijdschrift, magazine	5.3%	4.2%
Andere	6.3%	10.9%
Niemand	2.7%	2.7%

2. Informatie op school

Aan de jongeren die naar de middelbare school gaan, werd gevraagd over welke thema's zij in het afgelopen schooljaar informatie hadden ontvangen. Aangezien dit niet verschilde naargelang het geslacht van de respondent, werden jongens en meisjes samengenomen in de resultaten. De thema's die werden bevraagd, zijn dezelfde als de vier thema's hierboven beschreven.

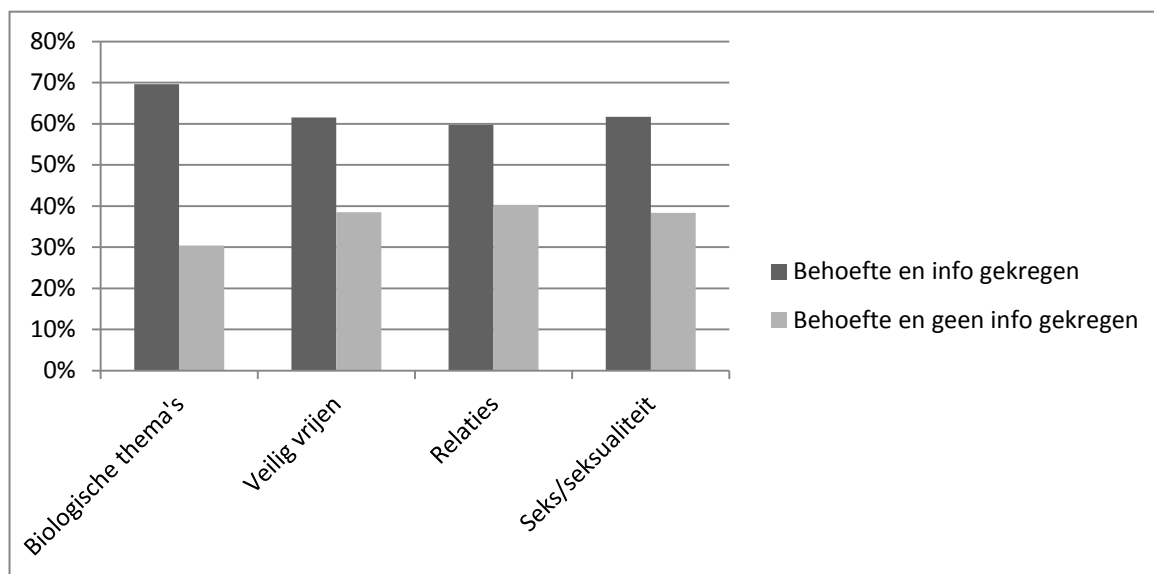
Tabel 3 toont per thema het percentage van de respondenten dat aangaf daarover informatie te hebben ontvangen tijdens het voorbije schooljaar. Het is opvallend dat voor ieder thema ongeveer de helft van de respondenten aangaf het afgelopen schooljaar informatie daarover te hebben gekregen. Er was dus geen enkel thema dat opvallend vaker of minder vaak aan bod kwam op school.

Tabel 3. Het krijgen van informatie op school, per thema

	Biologische thema's	Veilig vrijen	Relaties	Seksualiteit en seks
<i>Percentage dat hierover informatie kreeg</i>	54.1%	44.6%	48.5%	52.2%

Voor de jongeren die aangaven behoefte te hebben aan informatie over een bepaald thema, werd ook nagegaan hoeveel van hen over het betreffende thema ook informatie hadden gekregen op school. Op die manier kan enigszins worden nagegaan in welke mate er door de school wordt tegemoet gekomen aan de behoefte aan informatie. Figuur 1 visualiseert deze resultaten. Voor de biologische thema's heeft 70% van de jongeren die behoefte had aan informatie, daar ook informatie over gekregen op school. Voor de andere thema's schommelde dit slechts rond de 60%.

Figuur 1. Informatie gekregen/niet gekregen met betrekking tot het thema waar de respondent behoefte aan had

Het krijgen van informatie op school hing ook sterk samen over de verschillende thema's heen. Dus, jongeren die aangaven informatie te hebben gekregen over het ene thema, gaven ook vaker aan dat ze informatie hadden gekregen over een ander thema. Uiteindelijk kunnen we zo voornamelijk een groep onderscheiden die over alle verschillende thema's informatie kreeg (28,5%), versus een groep die over geen enkel thema informatie kreeg (31,1%). Tabel 4 toont het aantal thema's waarover de respondenten informatie hebben gekregen.

Tabel 4. Het aantal thema's waarover de respondenten informatie hebben gekregen

	% respondenten
Geen enkel thema	31.1%
Over 1 thema	13.2%
Over 2 thema's	13.2%
Over 3 thema's	14.0%
Over 4 thema's	28.5%

Indien er slechts één thema werd aangebracht op school, is dit in de meerderheid van de gevallen het biologische thema (58.1%), gevolgd door informatie over relaties (29.0%), informatie over seksualiteit (9.7%) en tenslotte informatie over veilig vrijen (3.2%).

Tabel 5 toont dat er ook verschillen zijn tussen de onderwijsvormen met betrekking tot het aantal thema's dat werd besproken op school. Deze verschillen naar onderwijsvorm waren ook statistisch significant ($\chi^2(4, N=224) = 12.113, p=.017$). Respondenten uit het technisch secundair onderwijs (TSO) gaven het vaakst aan dat ze over geen enkel thema informatie hadden ontvangen. De respondenten uit het beroepssecundair onderwijs (BSO) kregen het meeste informatie.

Tabel 5. Aantal thema's waarover informatie werd ontvangen per onderwijsvorm

	BSO	TSO	ASO
Geen enkel thema	29.5%	42.7%	22.7%
Over 1 tot 3 thema's	32.8%	34.7%	51.1%
Over alle (4) thema's	37.7%	22.7%	26.1%
Totaal aantal respondenten	61	75	88

3. Communicatie binnen het gezin

Communicatie binnen het gezin werd afzonderlijk bevraagd voor twee thema's: relaties en seks. Er werd aan de jongeren gevraagd bij wie ze in het gezin terecht kunnen met betrekking tot deze twee thema's, hoeveel behoefte ze hebben om over deze twee thema's te praten met gezinsleden, en hoeveel er feitelijk over deze thema's gepraat wordt. Aan de hand van enkele vragen die het gezinsklimaat meten, kon ook worden nagegaan of het gezinsklimaat een invloed heeft op het al dan niet bij iemand in het gezin terecht te kunnen.

Bij welke persoon in het gezin kunnen jongeren terecht?

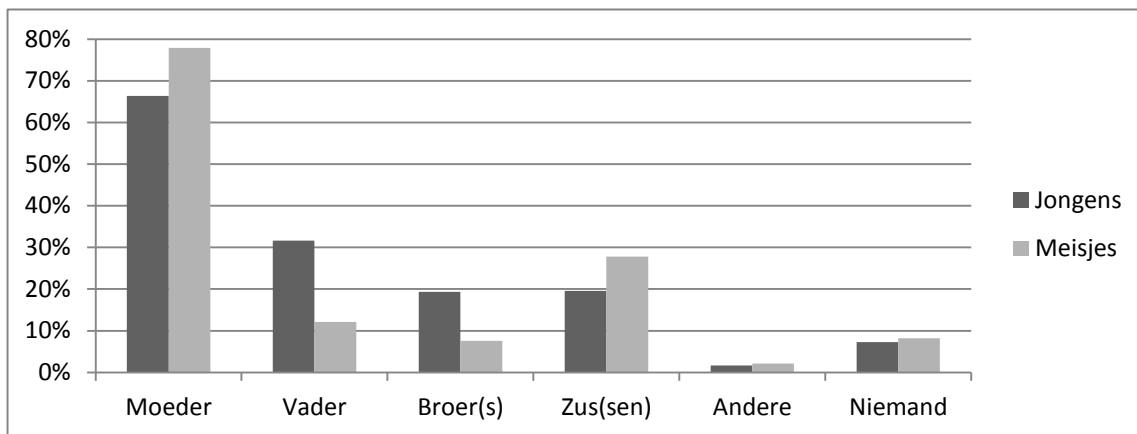
Tabel 6 toont het aantal gezinsleden bij wie de jongere terecht kan om over relaties en seks te praten. Het aantal respondenten dat aangaf met niemand over relaties en seks te kunnen praten in het gezin, was een minderheid. Dit percentage is wel hoger wanneer het gaat om het bespreken van seks in vergelijking met het bespreken van relaties. Jongens en meisjes verschilden niet significant met betrekking tot het bespreken van relaties. Met betrekking tot het bespreken van seks was er wel een significant genderverschil ($\chi^2(2, N=632) = 16.558, p<.001$): jongens gaven iets vaker aan dan meisjes dat ze met niemand over seks kunnen praten, maar tegelijkertijd gaven zij ook vaker aan dat ze met meer dan één persoon over seks kunnen praten.

Tabel 6. Aantal gezinsleden om over relaties en seks te praten

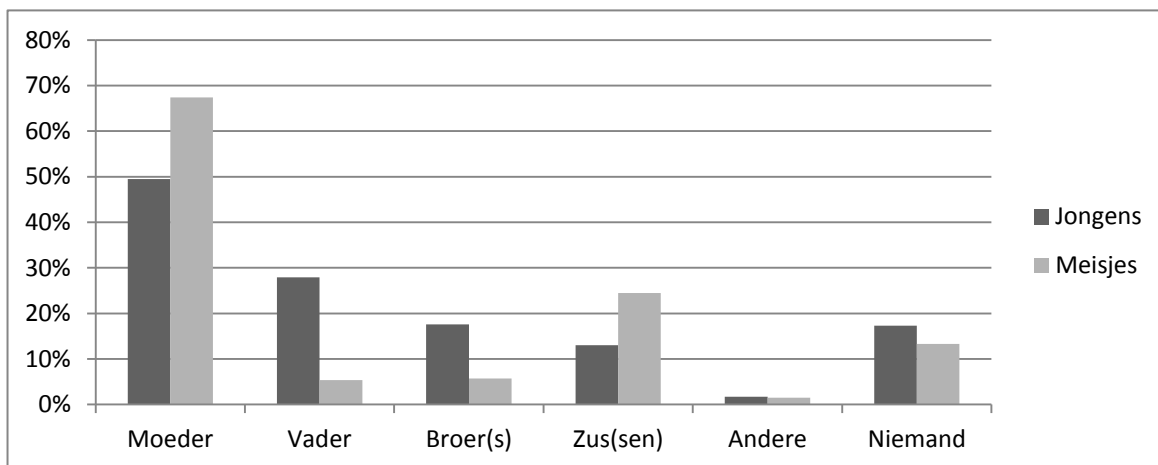
	Bij hoeveel gezinsleden terecht om over relaties te praten?		Bij hoeveel gezinsleden terecht om over seks te praten?	
	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
Niemand	7,3%	7,9%	19,6%	13,6%
1 persoon	54,2%	62,5%	55,1%	70,7%
>1 persoon	38,5%	29,6%	25,30%	15,7%

Figuren 2 en 3 tonen de personen binnen het gezin waarbij jongeren terecht kunnen voor het bespreken van relaties en seks, en dit per geslacht. Zowel voor het bespreken van relaties als seks, was de moeder de voornaamste figuur, en dit voor jongens zowel als voor meisjes. De vader was ook voor jongens belangrijk, maar minder voor meisjes. Jongens konden niet alleen bij de broers maar ook bij de zussen terecht terwijl voor meisjes voornamelijk de zussen belangrijk waren.

Figuur 2. Het gezinslid waarmee vragen over relaties besproken kunnen worden

Figuur 3. Het gezinslid waarmee vragen over seks besproken kunnen worden

Invloed van het gezinsklimaat op het terecht kunnen bij gezinsleden

Er kan worden verwacht dat het gezinsklimaat een invloed heeft op het al dan niet terecht kunnen bij gezinsleden met vragen over relaties en/of seks. Het gezinsklimaat werd nagegaan aan de hand van drie vragen, allen gemeten aan de hand van een vijf-puntenschaal: de sfeer in het gezin (gaande van 'heel koud' tot 'heel warm'), openheid in het gezin met betrekking tot spreken over relaties en seksualiteit (gaande van 'heel gesloten' tot 'heel open') en de hoeveelheid conflicten in het gezin (gaande van 'nooit' tot 'heel vaak'). Voor de analyses werden de respondenten opgedeeld in drie groepen: een groep die bij niemand terecht kon, een groep die bij één persoon terecht kon en een groep die bij meer dan één persoon terecht kon.

Voor elk van de gezinsklimaatfactoren, werd er nagegaan of deze verschillen naargelang de drie groepen van respondenten. Dit gebeurde aan de hand van een ANOVA-test. De analyses werden afzonderlijk gedaan voor de thema's relaties en seks en dit per geslacht. Tabel 7 en 8 geven de gemiddelde scores op de drie gezinsklimaatfactoren, voor de drie groepen respondenten en voor beide thema's (relaties en seks) afzonderlijk. De F-waarde verwijst naar de test-statistiek van de ANOVA-test, en wordt vermeld samen met het significantieniveau (iedere waarde met een * betekent dat er een statistisch significant verschil bestaat tussen de drie groepen).

Voor jongens waren een koude en een gesloten gezinssfeer risicofactoren om bij geen enkel gezinslid terecht te kunnen, en dit zowel met betrekking tot het spreken over relaties als met betrekking tot het spreken over seks. Voor meisjes waren niet alleen een koude en gesloten gezinssfeer, maar ook een grotere hoeveelheid conflict, risicofactoren om bij niemand terecht te kunnen, en dit opnieuw zowel met betrekking tot het thema relaties als met betrekking tot het thema seks.

Tabel 7. Gemiddelde waarde op de gezinsklimaatfactoren naargelang het bij gezinsleden terecht kunnen met betrekking tot het bespreken van relaties

	Jongens				Meisjes			
	0	1	>1	<i>F-waarde</i>	0	1	>1	<i>F-waarde</i>
	pers.	pers.	pers.		pers.	pers.	pers.	
Sfeer	3.75	4.15	4.35	6.72**	3.74	4.22	4.29	5.04**
Openheid	2.90	3.36	3.78	8.82***	2.30	3.62	3.79	18.14***
Conflict	2.90	2.70	2.65	0.85	3.30	2.86	2.90	3.05*

* p<.05; ** p<.01; ***p<.001

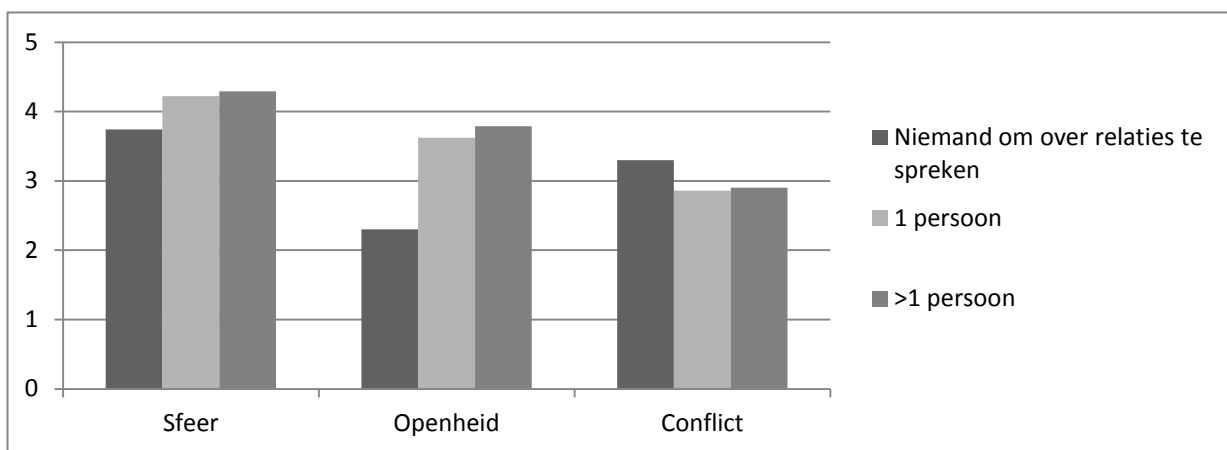
Tabel 8. Gemiddelde waarde op de gezinsklimaatfactoren naargelang het bij gezinsleden terecht kunnen met betrekking tot het bespreken van seks

	Jongens				Meisjes			
	0	1	>1	<i>F-waarde</i>	0	1	>1	<i>F-waarde</i>
	pers.	pers.	pers.		pers.	pers.	pers.	
Sfeer	4.02	4.18	4.37	3.62*	3.79	4.29	4.16	7.43**
Openheid	2.86	3.56	3.80	13.48***	2.56	3.70	3.84	20.55***
Conflict	2.64	2.69	2.75	0.31	3.18	2.84	2.95	2.92

* p<.05; ** p<.01; ***p<.001

Figuur 4 illustreert hoe deze drie gezinsklimaatfactoren verschillen tussen de vrouwelijke respondenten die aangaven bij niemand terecht te kunnen, bij één persoon terecht te kunnen en bij meer dan één persoon terecht te kunnen. De figuur toont duidelijk aan dat de meisjes die aangaven bij niemand terecht te kunnen gemiddeld een killere sfeer, minder openheid en meer conflict rapporteerden dan de meisjes die aangaven bij één of meerdere personen terecht te kunnen. Degenen die aangaven bij één persoon terecht te kunnen verschilden niet van degenen die aangaven bij meer dan één persoon terecht te kunnen.

Figuur 4. Aantal gezinsleden om over relaties te praten, naargelang drie gezinsklimaatfactoren (enkel voor vrouwen)

Behoefte om met gezinsleden over relaties/seks te praten en discrepantie met de feitelijke communicatie hierover

De behoefte om over relaties en seks met gezinsleden te praten, en de frequentie waarmee er over beide thema's gepraat werd, werden bevraagd op basis van een vijf-puntenschaal gaande van 'nooit', tot 'heel vaak'.

Tabel 9 toont de resultaten voor de behoefte om over beide thema's te praten, voor jongens en meisjes afzonderlijk. Zowel de behoefte om met gezinsleden over relaties te praten als de behoefte om over seks te praten, waren eerder laag. Daarbij was de behoefte om over seks te praten nog lager dan de behoefte om over relaties te praten. Meisjes hadden vaker de behoefte om met gezinsleden over relaties en seks te praten dan jongens, en dit verschil was statistisch significant (χ^2 (4, N=631) = 57.96, $p < .001$ voor het thema relaties en χ^2 (4, N=632) = 25.51, $p < .001$ voor het thema seks).

Tabel 9. Behoefte om met gezinsleden over relaties en seks te praten

	Hoe vaak behoefte om met gezinsleden over relaties te praten?		Hoe vaak behoefte om met gezinsleden over seks te praten?	
	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
Nooit	18,7%	10,0%	40,5%	26,3%
Zelden	54,7%	34,7%	48,2%	50,5%
Soms	23,7%	42,3%	11,3%	21,1%
Vaak	2,7%	11,5%	0%	1,5%
Heel vaak	0,3%	1,5%	0%	0,6%

Tabel 10 toont de resultaten voor de frequentie waarmee er over beide thema's gepraat werd binnen het gezin. Er werd vaker over relaties dan over seks gepraat. Meisjes gaven ook aan dat ze vaker over relaties en seks praatten dan jongens, en dit verschil was statistisch significant (χ^2 (4, N=632) = 61.40, $p < .001$ voor het thema relaties en χ^2 (4, N=632) = 16.42, $p = .003$ voor het thema seks).

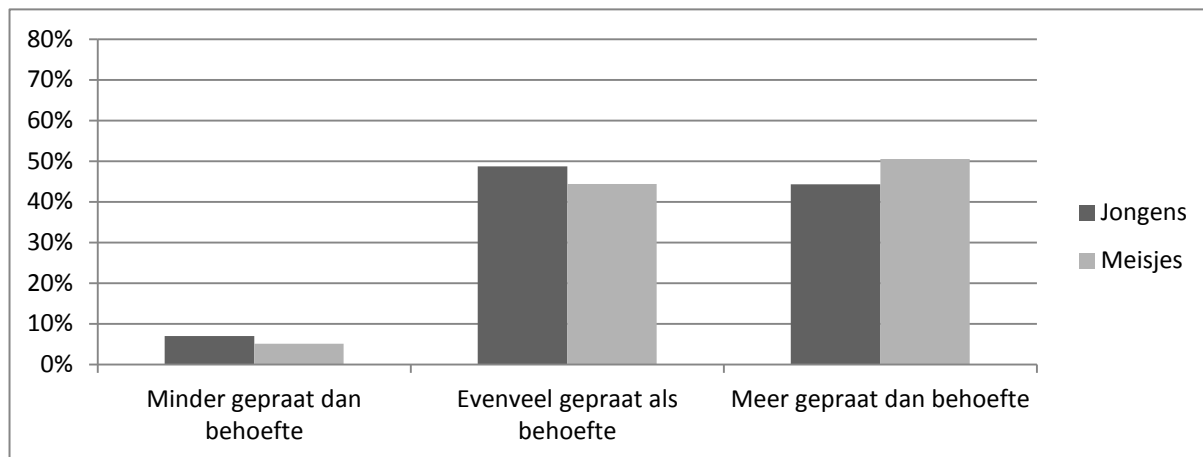
Tabel 10. Hoe vaak wordt er met gezinsleden over relaties en seks gepraat

	Hoe vaak wordt er met gezinsleden over relaties gepraat?		Hoe vaak wordt er met gezinsleden over seks gepraat?	
	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
Nooit	9,0%	3,0%	23,3%	13,6%
Zelden	38,9%	23,3%	53,2%	50,5%
Soms	39,9%	36,6%	18,6%	29,0%
Vaak	9,6%	31,1%	4,0%	5,4%
Heel vaak	2,7%	6,0%	1,0%	1,5%

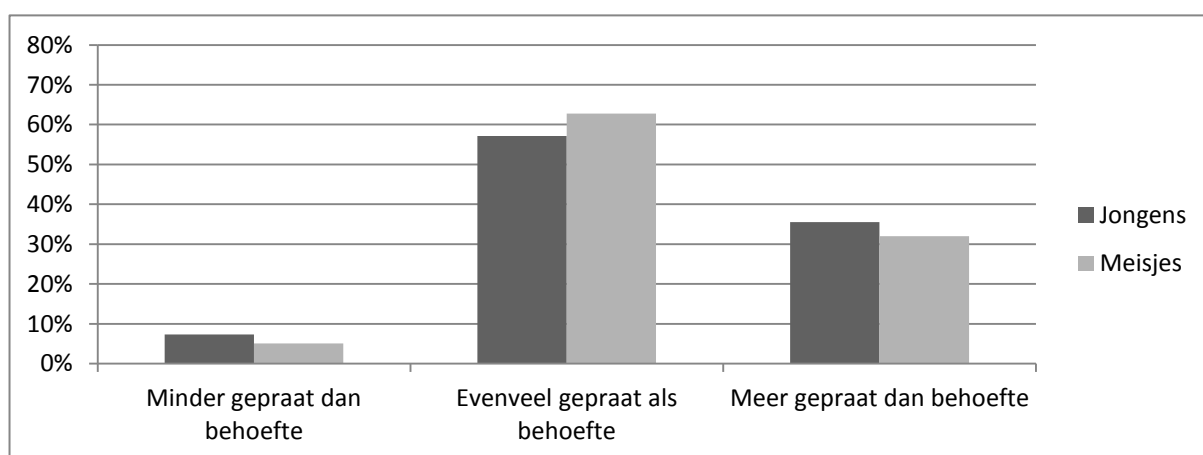
Wanneer het verschil wordt gemaakt tussen de behoefte om over relaties en seks te praten en de frequentie waarmee er over beide thema's gepraat werd, wordt de discrepantie tussen beide bekomen. Indien er minder over werd gesproken dan dat er behoefte aan was, kan dit wijzen op een gebrek aan informatie. Figuur 5 toont de discrepantie tussen de behoefte en het feitelijk erover praten met betrekking tot het thema relaties. Figuur 6 toont de discrepantie met betrekking tot het thema seks. Voor de grote meerderheid werd er evenveel of meer gepraat over beide thema's dan dat er behoefte aan was. Een minderheid van 7% van de jongens en 5.1% van de meisjes gaf aan minder te praten over relaties dan dat er behoefte aan was. Met betrekking tot het

thema seks gaf een vergelijkbare 7.3% van de jongens en 5.1% van de meisjes aan er minder over te praten dan dat er behoefte aan was.

Figuur 5. Discrepantie tussen behoefte en feitelijk praten over relaties in het gezin

Figuur 6. Discrepantie tussen behoefte en feitelijk praten over seks in het gezin

BESLUIT

De resultaten van Sexpert tonen duidelijk aan dat zowel jongens als meisjes nood hebben aan informatie over verschillende thema's (biologie, veilig vrijen, relaties en seks), en voor meisjes was dit soms nog vaker het geval dan voor jongens. Vooral over het thema relaties, was er een grote behoefte aan informatie bij meisjes die nog naar de middelbare school gaan. Jongeren lijken behoorlijk goed in staat te zijn om zelf op zoek te gaan naar de informatie die ze nodig hebben (voornamelijk via het internet), of om

hun vragen te bespreken met vrienden. Slechts een kleine minderheid gaf aan bij niemand terecht te kunnen.

Er waren grote verschillen tussen de jongeren met betrekking tot de relationele en seksuele vorming (RSV) die ze kregen op school, waarbij een groep over geen enkel thema informatie kreeg tegenover een groep die over verschillende thema's informatie kreeg. Er zat met andere woorden geen 'lijn' in de RSV op school, wat erop kan wijzen dat ook de concrete inhoud van de informatie die verstrekt werd (en bijvoorbeeld de frequentie waarmee aan RSV werd gedaan), sterk verschilt van school tot school. Sexpert heeft echter alleen informatie over welke thema's al dan niet werden aangekaart en niet over de meer inhoudelijke aspecten van de feitelijk RSV die is gebeurd. Er waren ook aanwijzingen dat de informatievoorziening sterk verschilt naargelang de onderwijsvorm, waarbij jongeren uit het TSO het minste informatie kregen. Tot slot bleek ook dat de voorziene RSV op school onvoldoende inspeelde op de nood van de jongere aan informatie. Voor de jongeren met behoefte aan informatie over ieder van de vier thema's, was er ongeveer één op de drie die er op school geen informatie over had gekregen.

Jongeren lijken niet zoveel behoefte te hebben aan het praten over relaties en seks met gezinsleden. Voor de meeste jongeren werd de behoefte daaraan ook goed ingevuld, en de meerderheid gaf aan dat er evenveel of zelfs meer over relaties en seks gepraat werd dan dat er behoefte aan was. De overgrote meerderheid kon ook bij gezinsleden (vooral de moeder) terecht om over relaties of seks te praten. Er is dus maar een kleine kwetsbare groep die bij niemand in het gezin terecht kan. Daarbij blijkt het algemene gezinsklimaat belangrijk te zijn (de sfeer, openheid en conflict binnen het gezin). Uit voorgaand onderzoek weten we dat een negatief gezinsklimaat een risicofactor is voor allerlei probleemgedrag, inclusief seksueel risicogedrag, en hier zien we dus dat deze jongeren ook kwetsbaar zijn op het vlak van bij iemand terecht kunnen met vragen over relaties of seks.